

Eesti Energia ettepanekud ENMAK eelnõu täiendamiseks

Käesolevaga saadame teile Eesti Energia peamised ettepanekud, mille abil saab tõsta ENMAK kvaliteeti. Fookuse säilitamiseks sisaldab meie ettepanek vaid kõige olulisemaid teemasid, millest ükski ei ole vähetähtis ja väärib põhjalikku kaalumist.

1. Mõju inimeste tervisele

ENMAK tekstis ei ole lokaal- ja kohtkütte ega transpordi peatükkides mainitud nende valdkondade kõige suuremat panust enneaegsete surmade põhjustajana energeetika alamvaldkondade seas. Selle asjaolu on aga tuvastanud ENMAK raames Hans Orru'lt tellitud analüüs „*Valdkondlike stsenaariumidega eeldatavalt kaasneva õhusaaste põhjustatud tervisemõju muutuste hindamine kasutades saasteindikaatorina ülipeente osakeste sisaldusi ENMAK 2030+ raames*“ (http://www.energiatalgud.ee/img_auth.php/0/02/Orru%2C_H._ENMAK_2030._%C3%95husaaste_tervisem%C3%B5ju.pdf) **Inimeste elule kõige suuremat ohtu kujutavad energeetika alamvaldkondade (lokaal- ja kohtkütte ning transport) olukorra kirjeldused ja visioonid vääriksid selle teema kajastamist, vastava mõju vähendamine tuleks ette näha meetmetes ning mõju vähendamise jälgimiseks tuleks kehtestada vastavad mõõdikud.**

2. Ressursipoliitika

ENMAK tekstis oleks otstarbekas fikseerida Eesti riigile kuuluvate energiaressursside kasutamise sisuline plaan. **Arengukavas tuleks argumenteerida ning sõnastada, millal ja kuidas on kõige otstarbekam riigi energiaressursse (eelkõige biomass ja fossiilsed kütused, seejärel ka päike ja tuul) kasutada; millises ulatuses ja kuidas teenib riik talle kuuluvatest ressursidest tulu; kuidas riik oma energiaressurssidest teenitud raha peaks kasutama.**

3. Põlevkivi kasutamise poliitika täiendamine

ENMAK tekstis ei ole sisuliselt käsitletud Eesti suurima energiaressursi – põlevkivi - suhtes senini rakendatud poliitika mõju varustuskindlusele, majandusele ega riigi tuludele. EE hinnangul ei ole senine poliitika optimaalne, sest selle ainus komponent on aastase kaevemahu piiramine ning vajab ümbervaatomist. **EE soovitab asendada aastase põlevkivi kaevemahu piirangu 10 aasta keskmise piiranguga, 20 mln tonni keskmiselt aastas alljärgnevatel põhjustel:**

Jäik kaevandusmahu piirang on ohuks Eesti energiajulgeolekule. Aastane jäik kaevandusmahu limiit tekitab energiajulgeoleku probleemi suurenenud energianõudluse ajal, kui aasta lõpus ei ole kaevandajal õigust põlevkivi enam kaevandada. Kuna piirang on kehtestatud Riigikogu otsusega, siis ei ole garanteeritud selle operatiivne muutmine.

Jäik limiit vähendab riigi tulu. Kehtiva regulatsiooni järgi tühistatakse kalendriaastal kasutamata jäänud limiit aasta lõpus ning iga kasutamata tonni kaevandusmahu eest jäävad riigil saamata ressursi- ja keskkonnatasud. 2008-2013. a. keskmisena on piirmäärast väiksema kaevandamise tõttu jäänud riigile laekumata 26% põlevkivi kasutamisega seotud võimalikust tulust. Ka põlevkivi kaevandamisest ja kasutamisest tekkiv keskkonnamõju jäi lubatust 26% madalamaks.

20 miljoni tonni aastas kaevandamise piirang ei väljenda tegelikku keskkonnamõju. 20 miljoni tonnine aastane kaevandamine tekitab täna oluliselt väiksemat keskkonnamõju kui 2008. aastal. Samuti on tõestatud, et kaevandamise keskkonnamõjud on rohkem seotud kaevanduste lahti hoidmisega kui sealt kaevandatava põlevkivi hulgaga. Mida kiiremini kaevandused ammendatakse, seda väiksemad on selle kaevanduse summaarsed mõjud keskkonnale. Lisaks ei väljenda kaevandamise mahu piiramine Eestis põlevkivi töötleva tööstuse mõju keskkonnale. Näiteks ei hõlma kaevandatava põlevkivi piirang imporditava põlevkivi kasutamise mõju Eestis. Elektri jaamade ja õlitehaste keskkonnamõju vähendamiseks on peale 2008. aastat kehtestatud rida sisulisi keskkonnamõju piiranguid.

ENMAK tekstis oleks otstarbekas fikseerida alljärgnevad järeldused, mis oleksid energiapoliitilised sisendid Põlevkivi Kasutamise Riikliku Arengukava uuendamisel:

- ***Riigi energiajulgeoleku tagamiseks ning põlevkivi ressursi omanikuna maksimaalse tulu teenimiseks on Eesti riigi jaoks oluline, et põlevkivi kaevandamine ning põlevkivist energia tootmine oleks võimalik ka keskmisest suurema energianõudluse ajal. Seejuures on oluline käsitleda konkreetsel hetkel põlevkivi kaevandamist piirava põhjusena vaid sisulisi keskkonnamõju piiranguid.***
- ***Ühe kalendriaasta vältel kaevandatava põlevkivi mahu absoluutne piirang võib kasvanud energianõudluse ajal seada ohtu energiajulgeoleku ning vähendab riigile teenitavat tulu.***
- ***Põlevkivi ressursi kasutamise mahu reguleerimine on otstarbekas, kuid seda väljendav 20 mln tonnine aastane piirmäär tuleks esimesel võimalusel muuta 10 aasta keskmiseks kaevandusmahu piirmääraks (või mõõta aastase kaevemäära täitmist 10 aasta keskmise mõõdikuga).***
- ***Peale Vabariigi Valitsuse poolt ette nähtud Põlevkivi väärtuse ning keskkonnamõjude põhjalikuma väljaselgitamise läbiviimist ning riigi kliimapoliitika põhialuste kinnitamist, tuleb langetada argumenteeritud otsus põlevkivi kaevandamise koguselise piirmäära suuruse kohta.***

4. Arengukava elluviimise mõõdikute täpsustamine

4.1. Riigisektori tulude ja kulude osas:

- lisada Riigile kuuluvatest energiaressurssidest teenitav riigitulu, soovitavalt energiakandjate kaupa (põlevkivi, puit, tuul)
- Täpsustada ENMAK elluviimise kulude arvestust, lisades riigieelarvest tehtavatele kuludele ka riigieelarve välised subsiidiumid: seaduste alusel kogutavad tasud; EL toetusfondidest laekuvad eraldised; Maksuvabastused)

4.2. Energiajulgeoleku tagamise osas:

- lisada mõõdik energia impordi ja ekspordi rahalise väärtuse erinevuse kohta, mis näitab energeetika mõju maksebilansile
- imporditud kütuste ja imporditud elektrienergia osakaalu mõõdikud asendada netoimpordi mõõdikutega, sest ainult impordi arvestamine ilma ekspordi arvesse võtmata ei anna sisulist informatsiooni.

- Lisada mõõdik arvestuslike meetodite alusel leitud taastuvenergia osakaalust kogu taastuvenergia toodangus.
- 4.3. Tervisemõju vähenemise osas:
- Energieetikast põhjustatud tervisekao üldine mõõdik jagada alammõõdikuteks vastavalt tervisekao põhjustajatele (kütmine, transport, elektri + vedelkütuste tootmine). Detailsemate mõõdikute kehtestamine ei tekita administratiivset lisakoormust, sest koondmõõdik arvutatakse juba praegu komponentide summa kaudu.
- 4.4. Majanduse konkurentsivõime paranemise osas:
- lisada mõõdik CO₂ emissioonid SKP kohta. Tegu on EL tasemele ühe enamkasutatud mõõdikuga, mille alusel hinnatakse tänase majanduse pikaajalist jätkusuutlikkust peale CO₂-emissioonide piiramise poliitika elluviimist.
 - Lisada eraldi mõõdikud energia tootmisest ning energia tarbimisest tekkiva CO₂ emissiooni vähenemise kohta võrreldes 2013. aastaga (sh. Non-ETS sektorid).
 - Lisada mõõdik suurtarbijate elektritarbimise koguhinna konkurentsivõime kohta Läänemere äärsete riikide seas (üle 20 GWh aastas elektrit tarvitavate tööstusettevõtete seas). Mõõdikuks võib olla Eesti elektri koguhinna erinevus Kolme kõige madalama elektri koguhinnaga riigi elektri koguhinna aritmeetilisest keskmisest (€/MWh).

5. Meetmete täpsustamine

Teeme ettepaneku kajastada olulisemate tegevuste juures läbivalt vaid riigi poolt tehtavaid tegevusi. Juhul kui riik soovib saavutada ettevõtete tegevuse mingit muudatust, siis tuleks meetmetes fikseerida ettevõtete tegevust vastavalt motiveerivad meetmed.

Lisaks teeme alljärgnevad kommentaarid ja ettepanekud:

5.1. Meede 1.1.: Elektrienergia tootmise arendamine

- „Elektrienergia tootmise arendamine“ nimetus ja sisu on teineteisega vastuolus. Teeme ettepaneku nimetada meede „Piisava ja riigile sobiva elektrienergia tootmise võimekuse olemasolu“
- Riigi sekkumise põhjendus on sõnastatud ebamääraselt, ei ole võimalik aru saada, kas uute tootmisvõimsuste vajadust ning liiki hindab elektrisüsteemi haldur, konkurentsiamet või ministerium.
- Mõõdikutega seatud eesmärgid imporditud kütuste ja elektrienergia turuosa piiramiseks võivad olla seadusevastased, sest seavad eesmärgi piirata vaba konkurentsi.
- Olulisemate tegevuste juures on segi ettevõtete poolt võib-olla tehtavad tegevused ning riigi poolt vajalikud otsused. Seetõttu tuleb ka tegevustest eemaldada tegevus „põlevkivist elektri tootmise osaline asendamine kivisöega“.

5.2. Meede 1.2.: Elektrienergia majanduse vajadustele vastav ja tõhus ülekanne

- Meetme taust kirjeldab sisuliselt 4 väga erineva sisuga meetet (Võrkude siseriiklik töökindlus ning sellest tekkiva kulu optimeerimine; Kesk-Euroopa elektrisüsteemiga sünkroniseerimine; Regionaalse elektrituru areng; Arukate elektriarvestite kasutuselevõtu mõju). Tulenevalt teemade vaheliste oluliste seose puudumisest teeme ettepaneku eristada need teemad eraldi meetmeteks.
- Teeme ettepaneku lisada mõõdikutesse elektri suurtarbijate elektri kogukulu konkurentsivõime mõõdik.

5.3. Meede 1.3: Gaasivarustuse tagamine

- Teeme ettepaneku lisada eesmärgid tagada Eesti gaasimüüjatele ja gaasitarbijatele mittediskrimineeriv: 1) gaasi impordi võimalus Leedus asuvast LNG terminalist Eestisse ning 2) gaasi salvestamise võimalus Lätis asuvas gaasihoidlas.

5.4. Meede 2.1: Põlevkivist sekundaarkütuste tootmine

- Muuta meetme nimetus asjakohasemaks, näiteks „Põlevkivi kasutamise efektiivsuse suurendamine“
- Meetmetesse lisada „Vajaliku teadusvõimekuse ning koolituse tagamine riikliku tellimuse alusel“

5.5. Meede 2.2.: Alternatiivsete kütuste kasutuselevõtu suurendamine transpordis

- Asendada ebamäärane sõna „Alternatiivsete“ selgema tähendusega terminitega „Kodumaistest kütustest ning taastuvatest energiaallikatest toodetud“
- Teha vastavad muudatused ka mõõdikute ja tegevuste loetelus

5.6. Meede 3.3: Teadus- ja arendustegevus

- Sätendada Teadusosaku kasutuselevõtmine põhimõttel et riik eraldab rakendusuringuteks raha vaid siis kui Eesti ettevõtted on Eesti teadusasutustelt tellinud teadustööd. Riik võiks anda garantii, et ta maksab ettevõtete poolt teadusasutustele makstud rahale 50-75% juurde. Nii tahaksid teadlased teha seda mida ettevõtetel on vaja. Ning eesti teadlaste kasutamine muutuks ettevõtete jaoks odavamaks. Valdkondadele, kus on kõige suurem Eesti ettevõtete tellimuste maht, võiks riik jagada uurimistoetusi ka alusuuringute jaoks sama mahuproportsiooni alusel nagu on Eesti tööstuste tellimused.